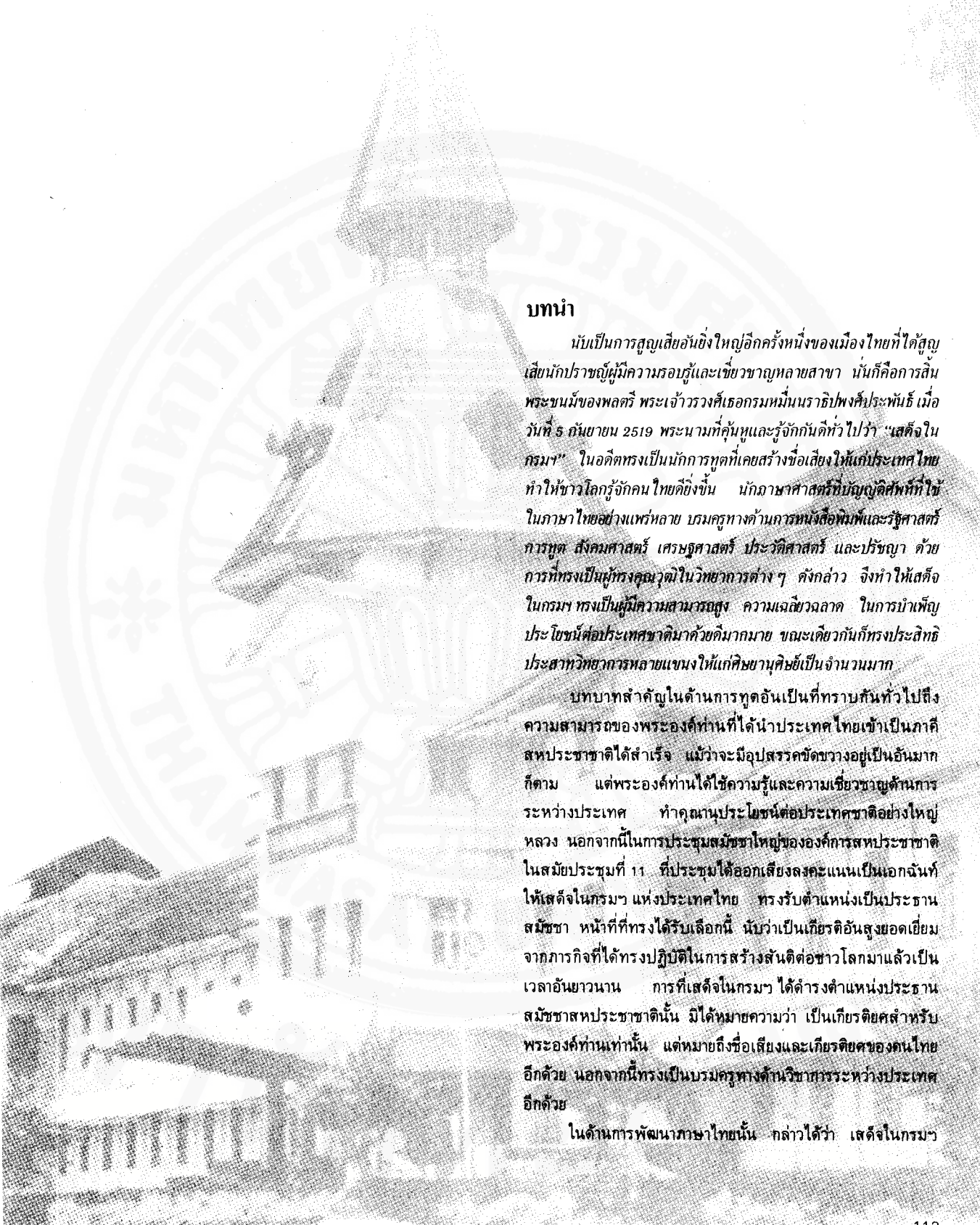

เตด็จในกรมฯ

กับมหาวิทยาลััยธรรมศาสตร์

ชัยนันท์ นันทพันธ์
การเคหะแห่งชาติ

บทนำ

นับเป็นการสูญเสียอันยิ่งใหญ่อีกครั้งหนึ่งของเมืองไทยที่ได้สูญเสียนักปราชญ์ผู้มีความรอบรู้และเชี่ยวชาญหลายสาขา นั่นก็คือการสิ้นพระชนม์ของพลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ เมื่อวันที่ ๙ กันยายน 2519 พระนามที่คุ้นหูและรู้จักกันดีทั่วไปว่า “เสด็จในกรมฯ” ในอดีตทรงเป็นนักการทูตที่เคยสร้างชื่อเสียงให้แก่ประเทศไทย ทำให้ชาวโลกรู้จักคนไทยดียิ่งขึ้น นักภาษาศาสตร์ที่บัญญัติศัพท์ที่ใช้ในภาษาไทยอย่างแพร่หลาย บรมครูทางด้านการหนังสือพิมพ์และรัฐศาสตร์ การทูต สังคมศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และปรัชญา ด้วยการที่ทรงเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในวิทยาการต่างๆ ดังกล่าว จึงทำให้เสด็จในกรมฯ ทรงเป็นผู้มีความสามารถสูง ความเฉลียวฉลาด ในการบำเพ็ญประโยชน์ต่อประเทศชาติมาด้วยดีมากมาย ขณะเดียวกันก็ทรงประสิทธิประสาทวิทยาการหลายแขนงให้แก่ศิษยานุศิษย์เป็นจำนวนมาก

บทบาทสำคัญในด้านการทูตอันเป็นที่ทราบกันทั่วไปถึงความสามารถของพระองค์ท่านที่ได้นำประเทศไทยเข้าเป็นภาคีสหประชาชาติได้สำเร็จ แม้ว่าจะมีอุปสรรคขัดขวางอยู่เป็นอันมากก็ตาม แต่พระองค์ท่านได้ใช้ความรู้และความเชี่ยวชาญด้านการระหว่างประเทศ ทำคุณงามประโยชน์ต่อประเทศชาติอย่างใหญ่หลวง นอกจากนี้ในการประชุมสมัชชาใหญ่ขององค์การสหประชาชาติในสมัยประชุมที่ 11 ที่ประชุมได้ออกเสียงลงคะแนนเป็นเอกฉันท์ให้เสด็จในกรมฯ แห่งประเทศไทย ทรงรับตำแหน่งเป็นประธานสมัชชา หน้าที่ที่ทรงได้รับเลือกนี้ นับว่าเป็นเกียรติอันสูงส่งยอดเยี่ยมจากภารกิจที่ได้ทรงปฏิบัติในการสร้างสันติต่อชาวโลกมาแล้วเป็นเวลานาน การที่เสด็จในกรมฯ ได้ดำรงตำแหน่งประธานสมัชชาสหประชาชาตินั้น มิได้หมายความว่า เป็นเกียรติยศสำหรับพระองค์ท่านเท่านั้น แต่หมายถึงชื่อเสียงและเกียรติยศของคนไทยอีกด้วย นอกจากนี้ทรงเป็นบรมครูทางด้านวิชาการระหว่างประเทศอีกด้วย

ในด้านการพัฒนาภาษานั้น กล่าวได้ว่า เสด็จในกรมฯ

ทรงมีความรอบรู้และเชี่ยวชาญทางด้านภาษาศาสตร์เป็นอันมาก ผลงานของพระองค์อันเป็นที่ยอมรับนับถือในวงวิชาการทั่วไป คือ “การบัญญัติศัพท์” ทรงโปรดการบัญญัติศัพท์ เพื่อปรับกับคำ ภาษาต่างประเทศ ซึ่งยังไม่มีคำใช้ในภาษาไทยให้แพร่หลาย อันเป็นการส่งเสริมวัฒนธรรมทางด้านภาษา ทำให้ภาษาไทยเจริญ งอกงาม เกี่ยวกับวิธีการบัญญัติศัพท์ของเสด็จในกรมฯ นั้น เมื่อ ทรงบัญญัติคำต่างประเทศ คำใดเป็นคำไทย พระองค์จะต้องทรง ทราบเสียก่อนว่า คำนั้นมีความหมายเดิมเป็นมาอย่างไร และต่อมา คล้ายขยายตัวในความหมายปัจจุบันอย่างไร แล้วก็ทรงคิดหาคำ ไทยที่จะบัญญัติขึ้น

เสด็จในกรมฯ ทรงเป็นบรมครูทางด้านวิชาการหนังสือพิมพ์ โดยเฉพาะทรงโปรดงานด้านการประพันธ์และการหนังสือพิมพ์ เป็นอันมาก ทรงก่อตั้งหนังสือพิมพ์ประชาชาติขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2475 หลังจากการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครอง แบบราชาธิปไตยมาสู่ประชาธิปไตยในปีนั้น ทรงกำหนดคำขวัญไว้ว่า “บำเพ็ญ กรณีย์ ไตรจิต วิทยาภรณ์ อุดมสันติสุข” ซึ่งมีความหมายแฝงสื่อ แสดงว่า ในระบอบการปกครองโดยรัฐธรรมนูญนั้น ทุกฝ่ายพึงต้อง บำเพ็ญหน้าที่ของตนให้ครบถ้วน ด้วยไตรจิตที่ดีต่อกันและใช้ วิทยาการส่องบ้านเมือง ประเทศชาติจึงอุดมสันติสุขสืบไป หนังสือ พิมพ์ประชาชาติในยุคนั้นจึงเป็นที่รวมของนักหนังสือพิมพ์ที่มีชื่อเสียงแห่งยุค ซึ่งมี *กุหลาบ สายประดิษฐ์* เป็นบรรณาธิการ ในขณะที่ เดียวกันกับที่เสด็จในกรมฯ ทรงพระนามว่า *หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร* หรือที่เรียก “ท่านวรรณ” ในวงการทั่วไป พระองค์เป็นที่ปรึกษาของ คณะรัฐบาลปฏิบัติในทางการเมืองอยู่ด้วย จึงทำให้ “ประชาชาติ” อยู่ในฐานะที่เป็นหนังสือพิมพ์ซึ่งเป็นที่เชื่อถือในวงการเมือง และ ในหมู่ประชาชนทั่วไป ว่าเป็นหนังสือพิมพ์ที่มีอิทธิพลและโน้มน้าว แนวทางการเมืองของรัฐบาลคณะปฏิวัติในสมัยนั้น

เมื่อพิจารณาจากผลงานของพระองค์ท่านแล้วนับว่าเป็นคุณ ประโยชน์อันใหญ่หลวงต่อประเทศชาติและประชาชน เป็นการยาก ที่จะมากล่าว ณ ที่นี้ให้หมดสิ้นได้ จากการที่ทรงเป็นนักปราชญ์ รอบรู้และเชี่ยวชาญหลายด้าน บำเพ็ญประโยชน์ต่อประเทศชาติ มากมาย นับว่าเป็นอัจฉริยะบุคคลและรัฐบุรุษของโลกคนหนึ่งที่ว่า ได้ และนับว่าเป็นการยากที่ประเทศใดประเทศหนึ่งจะค้นหาบุคคล คนหนึ่งที่มีความรู้หลายด้าน เชี่ยวชาญหลายสาขาวิชาเสมือนเสด็จ ในกรมฯ รัฐบุรุษผู้ได้รับการยกย่องสรรเสริญและชื่นใจคนทั้งโลก มาแล้วในอดีต

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งเป็นสถาบันการศึกษาของชาติ แห่งหนึ่งที่พระองค์ท่านได้เคยทรงดำรงตำแหน่งอธิการบดีมหา- วิทยาลัยอยู่หลายวาระหลายสมัย

ดังนั้น นอกเหนือจากที่ได้ทรงบำเพ็ญประโยชน์ต่อประเทศ ชาติมากมายมาแล้ว มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ก็เป็นสถาบันการ ศึกษาแห่งหนึ่งที่พระองค์ได้สร้างสรรค์มหาวิทยาลัยแห่งนี้ให้เป็น เลิศทางวิชาการ พัฒนามหาวิทยาลัยให้เจริญก้าวหน้าในด้านต่าง ๆ อีกมากมาย

พระประวัติโดยสังเขป

พลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ พระนามเดิม หม่อมเจ้า วรณไวทยากร วรวรรณ ประสูติเมื่อวันที่ 25 สิงหาคม 2534 ที่ ตำบลบ้านตะนาว อำเภอสำราญราษฎร์ จังหวัดพระนคร เป็น พระโอรสของพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ ในรัชกาลที่ 4 และหม่อมหลวงท่วนศรี วรวรรณ ในสกุลมณศรีกุล

การศึกษาในประเทศไทย พ.ศ. 2443 ทรงศึกษาในโรงเรียน สวนกุหลาบเป็นเวลา 1 ปี สอบไล่ได้ชั้น 1 พ.ศ. 2444 ทรงศึกษาที่ โรงเรียนราชวิทยาลัย สอบไล่ได้ชั้นมัธยมพิเศษ เป็นที่ 1 ได้รับ พระราชทานทุนเล่าเรียนหลวงไปศึกษาต่อที่ประเทศอังกฤษ เมื่อ พระชนมพรรษาได้ 14 ปีเศษ นับได้ว่าเป็นเลือดเนื้อเชื้อไขของ โรงเรียนราชวิทยาลัย ที่ทรงศึกษาได้ดี ได้เร็ว เพราะครูผู้รักใคร่ โดยที่เห็นว่า เป็นคนที่มีสติปัญญาดี และขยัน จึงช่วยสอนให้เป็น พิเศษ เพื่อจะได้ชิงทุนเล่าเรียนหลวง ทำชื่อเสียงให้แก่โรงเรียน และเป็นที่รักใคร่นับถือของนักเรียนราชวิทยาลัยตลอดมา

การศึกษาในต่างประเทศ พ.ศ. 2448 ได้เสด็จไปศึกษาต่อ ที่ประเทศอังกฤษ โดยทุนเล่าเรียนหลวง ที่โรงเรียนประจำ ชื่อ มอร์ลโบโร มหาวิทยาลัยออกซฟอร์ด (วิทยาลัยเบเลียด) ได้รับปริญญา บีเอ เกียรตินิยม ทางประวัติศาสตร์ และ เอ็ม เอ

นอกจากนี้ทรงได้รับปริญญาคุณวุฒิบัณฑิตกิตติมศักดิ์หลาย สาขาจากมหาวิทยาลัยต่าง ๆ กล่าวคือ อักษรศาสตร์จากจุฬาลงกรณ์- มหาวิทยาลัย รัฐศาสตร์การทูตจากมหาวิทยาลัย แฟร์เล ดิกคินสัน โคล์มเบีย นิวยอร์กและออกซฟอร์ด วารสารศาสตร์ จากมหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์

ในด้านราชการได้เคยดำรงตำแหน่งสำคัญ ๆ ตามลำดับดังนี้ คือ เลขานุการสถานทูต กรุงปารีส ปลัดทูตฉลอง กระทรวงการ ต่างประเทศ อัครราชทูต กรุงลอนดอน บรัสเซลส์ ผู้แทนถาวร สันนิบาตชาติ ศาสตราจารย์ประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ศาสตราจารย์กฎหมายระหว่างประเทศ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กรรมการร่างกฎหมาย ที่ปรึกษากระทรวงการต่างประเทศและ สำนักนายกรัฐมนตรี สมาชิกสภาประจำอนุญาโตตุลาการ นายก

พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์

ราชบัณฑิตยสถาน สมาชิกพฤฒิสภา เอกอัครราชทูต กรุงวอชิงตัน ผู้แทนถาวรสหประชาชาติ ประธานคณะกรรมการการทาสีคดี คณะกรรมการเศรษฐกิจและการคลัง คณะกรรมการกฎหมายและ คณะกรรมการเมืองพิเศษแห่งสหประชาชาติ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ประธานร่วมการประชุมเจนีวาเกี่ยวกับเกาหลี ผู้เสนอรายงานการประชุมบันดุง ประธานสมัชชาสหประชาชาติ ประธานการประชุม กฎหมายทะเลที่เจนีวา รองนายกรัฐมนตรี อธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ในด้านสังคม ทรงเคยเป็นนายกสมาคมนักเรียนเก่าอังกฤษ นายกสมาคมนักเรียนเก่าโรงเรียนราชวิทยาลัย เป็นนายกสโมสรโรตารี กรุงเทพฯ เป็นผู้ว่าการภาคโรตารี 330 ซึ่งมีขอบเขตกว้างขวางรวมประเทศไทย ประเทศมาเลเซีย สิงคโปร์ ทรงเป็นนายกสมาคมของสยามสมาคม นายกสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย

ผู้ชนะใจชาวไทยชาวโลก

เนื่องจากการที่ทรงเป็นผู้มีความรอบรู้และเชี่ยวชาญทางด้าน การทูตนี้เอง เสด็จในกรมฯ จึงทรงได้บำเพ็ญประโยชน์ต่อ ประเทศชาติด้วยภารกิจอันสำคัญยิ่งในต่างประเทศ ทำให้ชาวโลกรู้จักประเทศไทยและคนไทยดียิ่งขึ้น โดยเฉพาะเกียรติคุณและ ชื่อเสียงของประเทศไทยในองค์การสหประชาชาติ ภารกิจของ พระองค์ท่านจึงนับได้ว่าเป็นการชนะใจชาวโลกโดยแท้จริง ดังที่จะ ขอสรุปความเกี่ยวกับภารกิจของพระองค์ท่านในต่างประเทศและ ในโอกาสต่าง ๆ ที่น่ารู้และน่าสนใจ ดังนี้คือ

เมื่อปี พ.ศ. 2486 สงครามด้านเอเชียบูรพากำลังเข้าด้ายเข้า เข็ม รัฐบาลญี่ปุ่นได้จัดให้มีการประชุมสมัชชาระหว่างนายของ ชาติต่าง ๆ ในมหาเอเชีย เสด็จในกรมฯ ทรงได้รับแต่งตั้งให้ไปเป็น ตัวแทนของนายกรัฐมนตรีระหว่างประเทศ ไปประชุมร่วมในการ ประชุมสมัชชามหาเอเชียบูรพา ณ กรุงโตเกียวครั้งนี้ การเสด็จครั้ง

นี้ล่อแหลมต่ออันตรายทางการเมือง และเสี่ยงภัยในการเดินทางเป็นอย่างยิ่ง เพราะเครื่องบินของญี่ปุ่นก็มีจำนวนจำกัดลงทุกวัน ฝ่ายสัมพันธมิตรเริ่มแสดงการโจมตีทางทะเลอีก แต่เสด็จในกรมฯ ได้นำกลับมซึ่งความเคารพนับถือ ในทางสติปัญญา อันสุขุมคัมภีรภาพของพระองค์

ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2488 มหาสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้เสร็จสิ้นลงแล้ว เสด็จในกรมฯ ก็ทรงลาออกจากราชการและจากกระทรวงการต่างประเทศที่ทรงรักที่สุดเหนือสิ่งอื่นใดทั้งปวง เนื่องจากทรงได้รับแต่งตั้งเป็นสมาชิกวุฒิสภา ระหว่างที่ทรงเป็นสมาชิกอยู่นี้ก็ทรงประทานข้อปรึกษาที่เป็นประโยชน์ต่อบ้านเมืองโดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการทูต ซึ่งเวลานั้นเป็นเวลาหัวเลี้ยวหัวต่อที่บ้านเมืองจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องได้ผู้ที่จัดเจนสันหัดและเชี่ยวชาญในการทูตจริง ๆ มาเป็นหูเป็นตา และปัญหาสำคัญยิ่งทางนโยบายต่างประเทศคือ ประเทศไทยจำเป็นต้องได้เข้าเป็นภาคีสมาชิกแห่งสหประชาชาติ เสด็จในกรมฯ ทรงได้รับมอบหมายจากรัฐบาลไทยให้ทรงหาทางนำประเทศไทยเข้าเป็นสมาชิกแห่งสหประชาชาติให้ได้ ซึ่งเป็นที่ทราบกันอยู่อย่างดีว่า เมื่อสงครามโลกครั้งที่แล้วมานี้ ประเทศไทยมีสถานะอันอยู่ตรงกันข้ามกับฝ่ายสัมพันธมิตร การเข้าเป็นสมาชิกของสหประชาชาตินั้น รัฐบาลไทยตระหนักดีว่า ต้องทำความตกลงกับฝรั่งเศสเสียก่อน มิฉะนั้นฝรั่งเศสจะใช้สิทธิยับยั้งในคณะมนตรีความมั่นคง แต่ไม่ได้คาดหมายว่าสหภาพโซเวียตจะยับยั้ง ครั้นเมื่อเจ้าหน้าที่รายงานว่า สหภาพโซเวียตอาจใช้สิทธิยับยั้ง รัฐบาลจึงให้เสด็จในกรมฯ เสด็จไปนิวยอร์กจากกรุงวอชิงตันเพื่อจัดการเรื่องนี้ เสด็จในกรมฯ ต้องไปขอพบนายโกรมโก ผู้แทนสหภาพโซเวียต สหภาพจึงไม่ขัดข้องในการที่ประเทศไทยจะเข้าเป็นสมาชิกสหประชาชาติ

ในปี พ.ศ. 2490 รัฐบาลซึ่งมี พลเรือตรีถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ เป็นนายกรัฐมนตรี ได้นำความกราบบังคมทูลขอแต่งตั้งเสด็จในกรมฯ ให้ไปเป็นเอกอัครราชทูตประจำกรุงวอชิงตัน เสด็จในกรมฯ ได้ทรงเป็นเอกอัครราชทูตไทยประจำประเทศสหรัฐอเมริกา ตั้งแต่ พ.ศ. 2490-2495 ในรอบ 5 ปีนี้ ได้ทรงทำคุณูปการประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติอย่างใหญ่หลวง ได้ทรงปฏิบัติภารกิจอันสำคัญของประเทศชาติให้ลุล่วงไปหลายประการ อาทิเช่น การเจรจาขอกู้เงินจากธนาคารโลกเพื่อนำมาใช้จ่ายในการลงทุนตามโครงการชลประทานในลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา โครงการท่าเรือกรุงเทพ และโครงการรถไฟ ก็ทรงได้รับมอบหมายให้เป็นหัวหน้าคณะผู้แทนประเทศไทยไปเจรจากับธนาคารโลก ณ กรุงวอชิงตัน จนเป็นผลสำเร็จ ซึ่งธนาคารโลกได้อนุมัติให้ประเทศไทยกู้เงินเป็นจำนวน 25 ล้านดอลลาร์ และรัฐบาลได้มอบอำนาจให้เป็นผู้ลงนามในสัญญากู้เงินนั้นด้วย ในการประชุมสมัชชาสหประชาชาติสมัยสามัญครั้งที่ 5 และครั้งที่ 6 ปี

พุทธศักราช 2493 และ 2494 ก็ทรงได้รับมอบหมายให้เป็นผู้แทนประเทศไทยในคณะกรรมกรที่ 4 (ภาวะทรัสตี) และที่ 4 (เศรษฐกิจและการคลัง) โดยลำดับ และทรงได้รับเลือกให้เป็นองค์ประธานในคณะกรรมกรนั้น ๆ ทั้งยังได้ทรงเป็นผู้แทนประเทศไทยในคณะมนตรีภาวะทรัสตีอีกด้วย ได้ทรงทำชื่อเสียงให้ปรากฏแก่ชาวโลกว่า ไทยเราก็มีบุคคลที่สามารถยอดเยี่ยม ปฏิภาณปฏิภาณกิจของโลกได้เท่าเทียมกับรัฐบุรุษชาติใด ๆ ได้ทั้งสิ้น

ในระหว่างที่ทรงดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงวอชิงตัน ในฐานะผู้แทนถาวรประจำองค์การสหประชาชาติใน พ.ศ. 2491 ในการประชุมสมัชชาใหญ่ สมัยที่ 3 ทรงได้รับการเลือกตั้งเป็นรองประธาน คณะกรรมกรที่ 6 (กฎหมาย) ใน พ.ศ. 2492 (สมัยที่ 4) เป็นรองประธานคณะกรรมกรที่ 4 (ภาวะทรัสตี) ใน พ.ศ. 2493 (สมัยที่ 5) เป็นประธานคณะกรรมกรที่ 4 (ภาวะทรัสตี) พ.ศ. 2494 (สมัยที่ 6) เป็นประธานคณะกรรมกรที่ 4 (เศรษฐกิจและการคลัง)

ด้วยเหตุนี้ เมื่อวันที่ 8 ตุลาคม 2496 เอกอัครราชทูต เจมส์ ดับลิว วอดสเวิร์ธ รองผู้แทนสหรัฐอเมริกาประจำสหประชาชาติ ได้กล่าวสุนทรพจน์สรรเสริญประเทศไทยที่เมืองบอสตัน เมื่อคืนวันที่ 8 ตุลาคม พ.ศ. 2496 นายวอดสเวิร์ธ ได้กล่าวว่า “ประเทศไทยเป็นสมาชิกที่แข็งขันประเทศหนึ่งของสหประชาชาติ กรมหมื่น

(นั่ง-จากซ้าย) น.อ. ศิวกร วรวิทย์, กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์, เจ้าจอมมารดา เย็น, น.อ. ส่วนศรี วรวิทย์ (ยืน-จากซ้าย) หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล, พระนางเรือเอก หม่อม ก้าวแก้ว

นราธิปพงศ์ประพันธ์ หัวหน้าคณะผู้แทนไทย ทรงมีพระปรีชาสามารถเป็นล้นพ้นและทรงเป็นที่เคารพนับถือของบรรดาผู้แทนประเทศต่าง ๆ ทุกคนทั้งชายและหญิงในสหประชาชาติ และด้วยพระปรีชาสามารถของพระองค์ท่านนั่นเอง ประเทศไทยได้กำลังปฏิบัติหน้าที่อย่างสำคัญในการชุมนุมของประเทศที่รักสงบทั้งหลายอยู่ทีเดียว การร่วมมือของประเทศไทยอย่างเต็มอกเต็มใจนี้ย่อมเป็นที่ชื่นชมยินดีแก่พวกเราทุกคน”

นอกจากนี้แล้ว เสด็จในกรมฯ ทรงมีส่วนร่วมอย่างมากมายในการนำประเทศไทยเข้าร่วมกับประเทศอื่นอีก 7 ประเทศ คือ อังกฤษ อเมริกา ฝรั่งเศส ฟิลิปปินส์ ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ และปากีสถาน ทำสัญญาป้องกันร่วมกัน ซึ่งมีชื่อว่า “องค์การป้องกันร่วมกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” เรียกย่อว่า องค์การ ส.ป.อ.

ในปี พ.ศ. 2499-2500 สมัชชาใหญ่ขององค์การสหประชาชาติในสมัยประชุมที่ 11 ได้ออกเสียงลงคะแนนเป็นเอกฉันท์ให้เสด็จในกรมฯ แห่งประเทศไทย ทรงรับตำแหน่งเป็นประธานสมัชชาหน้าที่ที่ได้ทรงรับเลือกนี้ นับว่าเป็นเกียรติยศอันสูงยอดเยี่ยม

จากภารกิจที่ได้ทรงปฏิบัติในการสร้างสันติต่อชาวโลกมาแล้วเป็นเวลานาน นับตั้งแต่ครั้งสันนิบาตชาติเดิม ได้มีผู้แสดงความเห็นเกี่ยวกับการที่เสด็จในกรมฯ ได้รับแต่งตั้งเป็นประธานสมัชชาใหญ่ไว้ในบทนำของหนังสือ “พิมพ์ไทย” ว่า ชาวเสด็จในกรมฯ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ได้ดำรงตำแหน่งประธานสมัชชาแห่งสหประชาชาตินั้น มิได้หมายความว่า เป็นเกียรติสำหรับส่วนพระองค์ท่านและรัฐบาลของเราโดยเฉพาะเท่านั้น แต่หมายความว่าไปถึงประชาชนคนไทยและชาติไทยด้วย

การยอมรับนับถือบุคลิกภาพ ความเฉลียวฉลาด และความเที่ยงธรรมของพระองค์ท่าน ของบรรดาประเทศภาคีสมาชิกทั้งหลายเหล่านี้เอง จะมีบทบาทอย่างสำคัญในการแผ้วถางทาง ซึ่งนำโลกผ่านวิกฤตการณ์ในปัจจุบันไปสู่สันติภาพอันมั่นคงพอที่จะไว้วางใจได้ในอนาคต ความเข้าใจในธรรมชาติของมนุษย์ พระปรีชาสามารถและความสันัดจัดเจนในทางการทูตของพระองค์ ซึ่งได้รับมาแต่สมัยสันนิบาตชาติที่เยนีวาจนถึงสหประชาชาติในปัจจุบันได้ช่วยคลายสถานการณ์โลกที่ตึงเครียดอยู่ขณะนั้นลงได้ ทำให้บรรยากาศ

ในสมัยชาแจ่มใสเมื่อพระองค์ได้ขึ้นรับแต่งตั้งแล้ว หลายคนเชื่อเหลือเกินว่า ความพยายามของพระองค์ในการที่จะยับยั้งสงครามโลกครั้งที่ 3 ตลอดสมัยที่ดำรงตำแหน่งนี้อยู่ได้บรรลุความสำเร็จ

เสด็จในกรมฯ ทรงประสบความสำเร็จในการเจรจาที่ดี การอภิปรายที่ดี ตลอดจนในการอำนวยความสะดวกที่ดี ก็เพราะพระองค์ท่านเป็นผู้มีความชำนาญ สามารถในเชิงการทูต การแสดงปาฐกถา และสุนทรพจน์ ตั้งแต่ยังทรงพระเยาว์ ทั้งเนื้อเรื่อง ถ้อยคำ และอารมณ์ที่คมชัด และเฉพาอย่างยิ่งคำปราศรัยที่ไม่ได้เรียงความไว้ล่วงหน้า ได้รับการยกย่องอยู่เสมอ พระองค์ท่านทรงมีความชำนาญในภาษาอังกฤษ ภาษาฝรั่งเศส และภาษาไทยอย่างดีมาก

ด้วยความรอบรู้และความสามารถของพระองค์ดังกล่าวนี้เอง จึงทำให้พระองค์ได้รับการยกย่องสรรเสริญจากชาวโลกที่ได้ทรงนำเกียรติยศชื่อเสียงมาสู่ประเทศไทย ทรงมีพระสติอยู่ในความควบคุมเสมอ ทรงมีความแน่วแน่เชื่อในความบากบั่นของพระองค์ในอันที่จะรับใช้ชาติด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ชาวไทยทั้งหลายจึงน่าจะภาคภูมิใจว่า หัวหน้าคณะผู้แทนประเทศไทยเราคือ เสด็จในกรมฯ นั้น ได้แสดงออกถึงพระปรีชาสามารถ สร้างความเชื่อถือของประเทศไทยให้แก่ไพศาลไปในหมู่ชนนานาประเทศ เป็นที่รักนับถือของผู้แทนประเทศที่เป็นสมาชิกสหประชาชาติดังเป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้ว

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ก่อนที่จะเสด็จในกรมฯ ดำรงตำแหน่งองค์อธิการบดี

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เป็นมหาวิทยาลัยเก่าแก่แห่งหนึ่งซึ่งแต่เดิมมีชื่อว่า “มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง” ต่อมาในปัจจุบันได้ตัดคำว่าการศึกษาออก คงเหลือเพียงคำว่า “มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์” มหาวิทยาลัยแห่งนี้ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ให้แก่บัณฑิตผู้สำเร็จการศึกษาออกไปประกอบวิชาชีพทำชื่อเสียงอยู่ในวงการต่าง ๆ มากมายหลายรุ่น มหาวิทยาลัยแห่งนี้ได้มีบทบาทเกี่ยวข้องอยู่กับการเมืองของประเทศอยู่ไม่น้อย ทุก ๆ สมัยที่ผ่านมา มหาวิทยาลัยแห่งนี้ได้เป็นที่ตั้งการรวมพลังต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิและเสรีภาพของประชาชนอยู่ตลอดมา ทางรัฐบาลจึงพยายามทุกวิถีทางที่จะลดบทบาททางการเมือง บางครั้งรัฐบาลเห็นว่าเป็นการ “ล้ำเส้น” มหาวิทยาลัยแห่งนี้ก็เคยถูกปิดมาแล้วหลายครั้ง จนกระทั่งเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเมื่อเร็ว ๆ นี้ ดังเป็นที่ทราบกันอยู่แล้ว

ก่อนที่จะเสด็จในกรมฯ จะเข้ามาดำรงตำแหน่งอธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์นั้น รัฐบาลก่อนหน้านั้นได้พยายามทุกวิถีทางที่จะควบคุมมหาวิทยาลัยนี้ มิให้แสดงออกทางการเมืองจนเกินไป ดังจะเห็นได้ว่า ตำแหน่งอธิการบดีก่อนหน้านั้นให้ทหารซึ่งมี

ตำแหน่งเป็นพลเอก คือ พลเอกถนอม กิตติขจร ในขณะที่นั้นมาดำรงตำแหน่งอธิการบดี ควบคุมการบริหารงานของมหาวิทยาลัย ต่อมาคณะรัฐบาลจึงมีความห่วงใยในการพัฒนาบริหารงานของมหาวิทยาลัย ให้เจริญก้าวหน้า จึงจำเป็นต้องเปลี่ยนบุคคลผู้บริหารระดับสูง คือ บุคคลผู้มาดำรงตำแหน่งอธิการบดีของมหาวิทยาลัย

เสด็จในกรมฯ ซึ่งเป็นบุคคลหนึ่งที่คณะรัฐบาลได้พิจารณาเห็นว่า ถึงแม้จะทรงได้รับพระราชทานยศทหารเป็นถึงพลตรีก็ตาม แต่ก็ทรงมิได้เป็นทหารโดยอาชีพ และที่สำคัญยิ่งคือเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติเป็นนักปราชญ์มีความรู้หลายด้านหลายสาขาวิชา อีกทั้งเคยเป็นอาจารย์ผู้บรรยายในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ มานาน ย่อมเข้ากับบรรดานิสิต นักศึกษา ได้เป็นอย่างดี

บรรดาชาวธรรมศาสตร์เมื่อได้ทราบข่าวว่า เสด็จในกรมฯ ผู้ซึ่งเป็นบุคคลที่มีคุณสมบัติเป็นนักปราชญ์ผู้มีความรู้และเชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ เคยมีประสบการณ์ในงานด้านต่าง ๆ มาแล้วมากมาย ต่างก็แสดงออกด้วยความพึงพอใจเป็นอย่างยิ่ง ที่ได้มีบุคคลผู้เข้าใจและคุ้นเคยกับบรรดานิสิต นักศึกษา ครู อาจารย์ มาแล้วเป็นอย่างดี มาดำรงตำแหน่งอธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ตามความต้องการของบุคคลหลายฝ่าย จึงทำให้เสด็จในกรมฯ บริหารงานของมหาวิทยาลัยในด้านต่าง ๆ บรรลุความสำเร็จและเจริญก้าวหน้าเป็นอันมาก

เสด็จในกรมฯ กับตำแหน่งอธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

หลังจากที่เสด็จในกรมฯ ได้ทรงดำรงตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรีมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2502 ต่อมาก็ได้ทรงรับตำแหน่งอธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์อีกตำแหน่งหนึ่ง เพราะเหตุว่าทรงคุ้นเคยกับนิสิตนักศึกษาทั้งหลาย โดยที่เป็นศาสตราจารย์ ทรงสอนหนังสือมาเป็นเวลานาน เมื่อทรงลาออกจากตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรีเพราะพระชนม์มาก แต่ก็ยังทรงดำรงตำแหน่งอธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์อีกวาระหนึ่ง และทรงรับตำแหน่งนี้จนถึงเดือนเมษายน 2514 กล่าวคือ ทรงได้รับพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ดำรงตำแหน่งอธิการบดี รวม 4 วาระ คือ วาระแรก เมื่อวันที่ 19 ธันวาคม 2506 เมื่อครบ 2 ปีแล้ว ได้พระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งต่อไปอีกเป็นวาระที่ 2 ในวันที่ 18 ธันวาคม 2508 วาระที่ 3 ตั้งแต่วันที่ 17 ธันวาคม 2510 และวาระที่ 4 ตั้งแต่วันที่ 16 ธันวาคม 2512-1 เมษายน 2514 รวมเวลาเกือบ 8 ปี ที่พระองค์อยู่ในตำแหน่งอธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

โดยที่พระองค์ทรงเป็นผู้ที่มีความรู้และเชี่ยวชาญทางด้านวิชาการสาขาต่าง ๆ มากมายหลายด้านนี้เอง จึงทำให้เสด็จในกรมฯ

ทรงเป็นนักวิชาการที่ดี เป็นอาจารย์ที่รักใคร่ของบรรดาคณาจารย์ ข้าราชการ และนักศึกษาของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เป็นอย่างมาก แม้ว่าพระองค์ทรงมีพระชนม์มากแล้วก็ตาม แต่พระองค์ก็ได้อุทิศ เวลาให้กับงานของมหาวิทยาลัยได้เจริญก้าวหน้าไปเป็นอันมาก โดยเฉพาะในด้านวิชาการ การบริหารงานของมหาวิทยาลัย และส่งเสริม กิจกรรมของนักศึกษา นับว่าเป็นภารกิจอันสำคัญของพระองค์ที่ ทำให้การบริหารงานของมหาวิทยาลัยได้คล่องตัว ระบบการศึกษา ที่ก้าวหน้าโดยการที่พระองค์ทรงวางพื้นฐานระบบการศึกษาของ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการ ของบ้านเมืองและประเทศชาติ ดังจะขอแยกกล่าวถึงผลงาน ของพระองค์ท่านที่เกี่ยวข้องกับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์โดยตรง เป็นเรื่อง ๆ ไป

ผู้บุกเบิกงานทางด้านวิชาการ

จุดมุ่งหมายอันสำคัญอย่างหนึ่งของมหาวิทยาลัย คือ การให้ บริการทางวิชาการแก่คณาจารย์และนักศึกษาของมหาวิทยาลัยให้

เป็นผู้มีสติปัญญาและมีความรู้ความสามารถในทางวิชาการอย่าง เพียงพอ โดยเฉพาะวิชาการเกี่ยวกับประเทศไทยยังมิได้ริเริ่มให้มีการค้นคว้าและวิจัยให้แพร่หลาย จึงทรงดำริที่จะให้มีหน่วยงานใด หน่วยงานหนึ่งรับผิดชอบในเรื่องการค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับประเทศไทย โดยเฉพาะ ซึ่งต่อมาทรงให้จัดตั้งโครงการไทยคดีศึกษาขึ้นใน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

การจัดตั้งโครงการไทยคดีศึกษา ในระยะเริ่มต้นนั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อความสะดวกแก่อาจารย์ที่ทำการวิจัยและค้นคว้าเรื่อง เมืองไทย สนับสนุนการศึกษาภาษาไทย และวรรณคดีไทย ใน ระดับการศึกษาปริญญาโทและเอก ส่งเสริมการศึกษาเกี่ยวกับ เมืองไทยในหลักสูตรพื้นฐานความรู้ทั่วไปของมหาวิทยาลัยอีกด้วย

ตามรายงานการดูงานต่างประเทศของอาจารย์ ดร. นีออน สนิทวงศ์ ณ อยุธยา เกี่ยวกับเรื่องไทยศึกษา ได้กล่าวไว้ว่า ต่าง ประเทศโดยเฉพาะอเมริกาสนใจเกี่ยวกับเรื่องสังคมไทยมาก ได้ มีการค้นคว้า และวิจัยทางด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์เกี่ยวกับ ประวัติศาสตร์

ภาพที่ ๑๖. การประชุมวิชาการของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ทรงรับปริญญาคุณวุฒิบัณฑิตกิตติมศักดิ์ทางกฎหมาย จากมหาวิทยาลัยออกซฟอร์ด

วัฒนธรรม ภาษา สังคม เศรษฐกิจ และการเมืองของไทย จะเห็นได้ว่านักวิชาการต่างประเทศสนใจเกี่ยวกับเมืองไทยเป็นพิเศษ

เสด็จในกรมฯ ทรงสนพระทัยเกี่ยวกับโครงการดังกล่าว จึงทรงมีพระบัญชาสั่งให้คณะกรรมการที่ปรึกษาฝ่ายวิชาการพิจารณาและนำเข้าที่ประชุมคณะบดี เมื่อวันที่ 18 พฤศจิกายน 2513 ที่ประชุมได้พิจารณาแล้วเห็นควรให้ตั้งโครงการไทยศึกษาขึ้น โดยเริ่มด้วยการส่งเสริมสนับสนุนให้อาจารย์ทำการวิจัยและค้นคว้าเรื่องเมืองไทยให้จัดตั้งศูนย์หรือสถาบันไทยศึกษาขึ้น เริ่มด้วยการแต่งตั้งให้มีคณะกรรมการขึ้นคณะหนึ่ง ส่วนการสอนก็ให้เริ่มในระดับปริญญาโทก่อน และส่งเสริมภาษาไทยและวรรณคดีไทยให้มากขึ้น จนสามารถเปิดเป็นการศึกษาระดับปริญญาตรีได้

อนึ่ง เกี่ยวกับชื่อ Thai Studies หรือที่เรียกกันว่า “ไทยศึกษา” นั้น เสด็จในกรมฯ อธิการบดีทรงมีความเห็นว่า ควรใช้ชื่อว่า “ไทยคดี” เพื่อให้เหมาะสมกับโครงการการศึกษาเรื่องเมืองไทย เสด็จในกรมฯ อธิการบดีทรงประทานชื่อภาษาไทยว่า “ไทยคดีศึกษา” ตั้งแต่นั้นมาจนกระทั่งปัจจุบัน

เสด็จในกรมฯ ทรงเป็นบรมครูทางด้านหนังสือพิมพ์ จึงทรงส่งเสริมวิชาการด้านวารสารศาสตร์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยที่พระองค์ทรงมีอุดมการณ์ และประสบการณ์ทางด้านสื่อสารมวลชนมาเป็นเวลานานในอดีต เมื่อพระองค์มาดำรงตำแหน่งอธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ทรงสนพระทัยวิชาการทางด้านหนังสือพิมพ์ของมหาวิทยาลัยเป็นอันมาก ในฐานะที่พระองค์ทรงเป็น “ครู” ของนักหนังสือพิมพ์และได้ประสิทธิประสาทวิทยาการด้านหนังสือพิมพ์ให้แพร่หลายในบรรดาผู้ที่สนใจในวิชาการนี้ เริ่มตั้งแต่ทรงก่อตั้งหนังสือพิมพ์ประชาชาติ เสด็จในกรมฯ ทรงมีส่วนก่อตั้งและทรงรับเป็นประธานมูลนิธิวิชาการหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย มูลนิธิวิชาการหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทยมีวัตถุประสงค์สำคัญที่จะส่งเสริมการศึกษาวิชาการหนังสือพิมพ์ระดับมหาวิทยาลัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชนของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ในระหว่างที่ทรงดำรงตำแหน่งอธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ก็ทรงสนับสนุนและส่งเสริมการศึกษาด้านวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชนตลอดมา ต่อมาคณะกรรมการประจำแผนกอิสระวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชนได้พิจารณาเห็นชอบเป็นเอกฉันท์ให้เสนออนุมัติมหาวิทยาลัยถวายปริญญาคุณวุฒิบัณฑิตกิตติมศักดิ์วารสารศาสตร์แด่พระองค์ท่าน เมื่อปีการศึกษา 2514

เสด็จในกรมฯ ทรงเป็นผู้ริเริ่มให้จัดดำเนินการเปิดสอนวิชาการหนังสือพิมพ์ขึ้น จุดมุ่งหมายของการสอนวิชานี้ก็เพื่อให้ นักหนังสือพิมพ์หรือผู้ที่ทำงานในหน่วยงานต่าง ๆ ได้มีโอกาสศึกษา

เล่าเรียนเพิ่มเติมในเวลาว่างจากการทำงานในตอนเย็น การเปิดสอนวิชาการหนังสือพิมพ์ (ภาคค่ำ) ดังกล่าวนับว่าได้ประโยชน์อย่างมากแก่บรรดาผู้สำเร็จการศึกษา และในโอกาสต่อมาพระองค์ทรงให้ขยายหลักสูตรวิชาการหนังสือพิมพ์จนถึงระดับปริญญาตรี ซึ่งผู้ที่ศึกษาตามหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาการหนังสือพิมพ์มาแล้ว 3 ปี ก็สามารถจะศึกษาต่ออีก 3 ปี และได้รับปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิตอีกด้วย การที่พระองค์ได้ให้การส่งเสริมและสนับสนุนด้านการศึกษาวารสารศาสตร์และการหนังสือพิมพ์ดังกล่าว ยังความซาบซึ้งใจแก่ผู้สำเร็จการศึกษาโดยทั่วกัน

ในการที่ทรงประทานประกาศนียบัตรแก่ผู้สำเร็จวิชาการหนังสือพิมพ์ (ภาคค่ำ) ณ หอประชุมเล็กมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อวันที่ 26 พฤศจิกายน 2513 ทรงประทานโอวาทตอนหนึ่งว่า “ในปัจจุบันกิจการหนังสือพิมพ์ในบ้านเรายังต้องการผู้มีความรู้และความสามารถอีกมากนัก คือ จักได้เป็นกำลังปรับปรุงขยายกิจการหนังสือพิมพ์ของเราให้กว้างขวางลึกซึ้งยิ่งขึ้น” เสด็จในกรมฯ กล่าวต่อไปว่า “ผู้ประกอบการวิชาชีพหนังสือพิมพ์นั้น นอกจากจะมีความรู้ความชำนาญในทักษะต่าง ๆ อันจำเป็นของการหนังสือพิมพ์แล้ว ยังจะต้องเป็นผู้ที่มีความรอบรู้ในกิจกรรมด้านต่าง ๆ ที่สำคัญของสังคมด้วย มิฉะนั้นแล้ว นักหนังสือพิมพ์ที่ดี ย่อมต้องเป็นผู้รู้จักทุกอย่างในเรื่องบางสิ่ง และรู้บางสิ่งในเรื่องทุกอย่าง เพราะนักหนังสือพิมพ์จะต้องทำหน้าที่เป็นสื่อกลาง ถ่ายทอดเรื่องราวต่าง ๆ ให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจที่ถูกต้อง เฉพาะอย่างยิ่งในยุคปัจจุบันซึ่งมีความก้าวหน้าทางเทคนิควิทยาการแขนงต่าง ๆ มากมายและรวดเร็ว นักหนังสือพิมพ์จึงต้องมีความรู้เป็นพิเศษ”

นอกจากนี้แล้วทางวิชาการด้านอื่น ๆ นั้น การที่พระองค์ทรงเป็นผู้มีความรู้และเชี่ยวชาญทางด้านการทูตและการต่างประเทศมาแล้ว พระองค์ได้ให้การส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการด้านนี้เช่นเดียวกัน การที่พระองค์ทรงเป็นผู้บัญญัติศัพท์ให้ใช้แพร่หลายอันเป็นที่รู้จักกันดีทั่วไปนั้น มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ก็ได้รับเอาศัพท์ที่ทรงบัญญัติมาใช้ในวงวิชาการของมหาวิทยาลัยอีกมาก อาทิเช่น ชื่อของคณะและสาขาวิชาต่าง ๆ เช่น คำว่า ศิลปศาสตร์ Liberal Arts สังคม Social สังคมสงเคราะห์ Social work วารสารศาสตร์ Journalism สื่อมวลชน Mass Media สื่อสารมวลชน Mass Communication เป็นต้น โดยที่พระองค์ทรงเป็นนายกสภามหาวิทยาลัยและนายกสภามหาวิทยาลัยแห่งประเทศไทย จึงเป็นส่วนสำคัญอีกด้านหนึ่งในการที่จะส่งเสริมให้มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เจริญก้าวหน้าทางด้านวิชาการทั้งทางสังคมศาสตร์และภาษาศาสตร์ ไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อม

เนื่องในโอกาสวันสถาปนามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เมื่อวันที่ 27 มิถุนายน 2513 เสด็จในกรมฯ อธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรม-

ศาสตร์ ทรงกล่าวเน้นถึงกิจการของมหาวิทยาลัยในรอบปีที่ผ่านมา โดยอธิการบดีประทานพระดำรัสตอนหนึ่งว่า การอำนวยการศึกษา และสอบไล่ที่ปรับปรุงใหม่ และเริ่มตั้งแต่ปีการศึกษา 2513 “ยกคุณภาพในการศึกษา และส่งเสริมให้นักศึกษาตั้งใจเล่าเรียน อีกทั้งเหมาะสมแก่สภาวะแห่งวิชาการอันทันสมัย แต่อย่างไรก็ตาม โดยที่ระบบและวิธีการดังกล่าวเป็นของใหม่ จึงจะต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ”

เกี่ยวกับการพิจารณาปรับปรุงมาตรฐานการสอนภาษาอังกฤษ เสด็จในกรมฯ ตรัสว่า ขณะนี้คณะผู้ทำงานคณะหนึ่งกำลังพิจารณาอยู่และคงจะดำเนินการได้ในไม่ช้านี้ ในเมื่อการเพิ่มจำนวนอาจารย์ใหม่เพียงพอกับปริมาณนักศึกษา เสด็จในกรมฯ ทรงตรัสว่า ทางมหาวิทยาลัยได้พยายามเพิ่มจำนวนขึ้นและส่งเสริมอาจารย์ผู้สำเร็จปริญญาตรี ไปศึกษาเพิ่มเติม ณ ต่างประเทศ โดยจัดสรรเงินทุนจากงบประมาณรายได้ของมหาวิทยาลัย

อธิการบดีตรัสถึงอุปกรณ์และสถานที่ในการศึกษาว่า “นอกจากการก่อสร้างอาคารคณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี คณะนิติศาสตร์ และคณะรัฐศาสตร์แล้ว มหาวิทยาลัยยังได้พยายามดำเนินการก่อสร้างอาคารเพิ่มเติมและจัดสรรอุปกรณ์อื่น ๆ อีกเท่าที่จำเป็นแก่การศึกษา”

อย่างไรก็ตาม มีผลงานอีกชิ้นหนึ่งที่มหาวิทยาลัยกำลังดำเนินการอยู่ แต่ไม่ปรากฏในพระดำรัสที่เตรียมไว้ล่วงหน้า คือ การพิจารณาจัดตั้งหลักสูตรร่วมทางสังคมศาสตร์ ซึ่งอธิการบดีทรงปรารถนาว่าการที่นักศึกษาใช้เวลาศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยเพียง 4 ปี นั้น ทำให้ไม่สามารถศึกษาวิชาการต่าง ๆ ได้ทุกสาขาวิชา แต่อธิการบดีใคร่ที่จะให้นักศึกษาทุกคนได้รู้เรื่องสภาพแวดล้อมของตนเองมากที่สุด เพื่อเป็นพื้นฐานความรู้ทั่วไป ที่เกี่ยวกับสังคมไทยและประเทศไทย โดยเฉพาะ การจัดหลักสูตรร่วมซึ่งคณะศิลปศาสตร์จัดสอนนักศึกษาปีที่ 1 ทั้งหมด ก่อนแยกย้ายไปสังกัดคณะต่าง ๆ

ดังนั้น จากการพิจารณาถึงผลงานทางด้านวิชาการดังกล่าวนี้ เป็นที่ประจักษ์แล้วว่า ในระหว่างที่ทรงดำรงตำแหน่งอธิการบดี เสด็จในกรมฯ ทรงเอาพระทัยใส่ต่อการส่งเสริมด้านวิชาการของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ให้เจริญก้าวหน้าและเป็นประชาคมทางวิชาการอย่างแท้จริง

ทรงปรับปรุงระบบบริหารงานของมหาวิทยาลัย

การที่จะดำเนินงานมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เพื่อให้เป็นเลิศทางวิชาการนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยบุคลากร โดยเฉพาะอาจารย์และข้าราชการเป็นตัวจักรสำคัญที่จะทำให้งานมหาวิทยาลัยได้บรรลุไปตามเป้าหมาย กล่าวคือ คณะอาจารย์และข้าราชการ

จะต้องปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างมีประสิทธิภาพ การจัดระบบบริหารให้คล่องตัว มีการประสานงานที่ดี ก็จะทำให้งานของมหาวิทยาลัยดำเนินไปสู่เป้าหมาย

เนื่องในโอกาสวันเปิดเรียนภาคแรก เมื่อวันที่ 2 มิถุนายน 2513 เสด็จในกรมฯ อธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้เป็นประธานในการประชุมนิเทศอาจารย์และข้าราชการเกี่ยวกับระบบการศึกษาและการวัดผล ที่หอประชุมเล็ก มีคณาจารย์และข้าราชการที่เกี่ยวข้องกับงานทะเบียนเข้าร่วมประชุมพร้อมเพรียงกัน ทรงประทานโอวาทในวาระนี้ว่า

“ท่านทั้งหลายคงทราบดีแล้วว่า ความสำเร็จของระบบการศึกษาใด ๆ ก็ตาม ย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญหลายประการ เช่น การมีวัตถุประสงค์ของการศึกษา และระบบการบริหารที่ดี เหมาะสม มีคณาจารย์ที่มีความรู้และความสามารถ และอุทิศตนเป็นอาจารย์ที่ดีอย่างเพียงพอ มีนักศึกษาคุณภาพดีและมีหลักสูตรและวิธีการสอนที่ดี ปัจจัยทั้งหมดนี้สัมพันธ์และเกี่ยวโยงกันอย่างใกล้ชิด อย่างหนึ่งอย่างใดขาดไปหรือหย่อนไป ย่อมกระทบกระเทือนความสำเร็จของระบบการศึกษาอย่างไม่มีปัญหา การเปลี่ยนแปลงย่อมกระทบกระเทือนสิ่งที่ถูกเปลี่ยนอย่างไม่มีปัญหา ระบบการศึกษาใหม่นี้ก็เช่นกันจะเกี่ยวข้องกับอาจารย์ทุกท่าน งานที่เราต้องทำต่อไปได้แก่การปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับระบบการศึกษาใหม่ นี่ก็เป็นเรื่องใหญ่อีกเรื่องหนึ่งซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือจากท่านอีกเช่นกัน การสร้างอาจารย์เพิ่ม การร่วมมือร่วมใจกันส่งเสริมให้ระบบการศึกษาใหม่สัมฤทธิ์ผลด้วยดี และเรื่องอื่น ๆ อีกมาก

“ครั้งนี้เป็นครั้งแรกที่ข้าพเจ้าได้พบปะคณาจารย์ทุกท่านและเจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัย โดยเฉพาะข้าพเจ้าควรใช้เวลาให้มากกว่านี้พบปะท่านทั้งหลายเพื่อใคร่ถามทุกข์สุข และฟังข้อเสนอแนะต่าง ๆ ท่านทั้งหลายคงทราบดีแล้วว่า อธิการบดีเป็นผู้รับผิดชอบในความเจริญก้าวหน้าของมหาวิทยาลัย อธิการบดีมอบหมายหน้าที่นี้ต่อไปให้คณบดี คณบดีดำเนินงานโดยมีคณาจารย์และเจ้าหน้าที่ต่าง ๆ เป็นกำลังสำคัญ คณาจารย์ เป็นหน่วยสุดท้าย ที่ช่วยสร้างสรรค์นักศึกษาให้เป็นบัณฑิตตามอุดมการณ์ ท่านจึงเป็นฟันเฟืองอันสำคัญที่สุดของเครื่องจักรใหญ่ในโรงงานของเรา.....เมื่อข้าพเจ้ารับเป็นอธิการบดีต่อในครั้งหลังนี้ ข้าพเจ้าตระหนักดีว่างานสำคัญที่ต้องทำอีกมาก งานบางอย่างอาจทำได้สำเร็จ อีกหลายอย่างอาจใช้เวลานาน จึงใคร่ขอฝากความหวังไว้กับท่านทั้งหลายในที่นี้ ท่านทั้งหลายคงทราบดีแล้วว่า มหาวิทยาลัยจะอยู่ไม่ได้ และ

“โปรดอย่าถามข้าพเจ้าเลยว่า มหาวิทยาลัยมีอะไรให้ท่านบ้าง ข้าพเจ้าบอกได้ว่า ท่านทั้งหลายเป็นสิ่งที่มหาวิทยาลัยต้องการโดยแท้

โปรดอุทิศความรู้ความสามารถและเวลาของท่านให้กับงานที่ท่านรัก และเป็นกำลังสำคัญให้เรารอดไป เพื่อสร้างธรรมศาสตร์ให้เป็นเสมือน บ้านหลังใหญ่ ซึ่งท่านทุกคนเป็นสมาชิกของบ้าน และสร้างธรรมศาสตร์ ให้เป็นประชาคมทางวิชาการในความหมายของมหาวิทยาลัยที่แท้จริง เกิด”

จากพระโอวาทดังกล่าวจะเห็นได้ว่า เสด็จในกรมฯ ทรงตระหนักถึงความสำคัญของบุคลากรของมหาวิทยาลัย โดยเฉพาะ คณาจารย์และเจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัย ที่จะทำให้ระบบการบริหารงานดำเนินไปด้วยดีและบรรลุความสำเร็จไปตามเป้าหมาย

นอกจากนี้แล้ว เมื่อมีปัญหาอะไรก็ตามเกี่ยวกับการบริหารงานของมหาวิทยาลัย เสด็จในกรมฯ ทรงเปิดโอกาสให้คณาจารย์ และข้าราชการได้แสดงความคิดเห็นและขอรับคำปรึกษาอย่างไม่ถือพระองค์ ความเป็นกันเองและการที่ทรงสนพระทัยใส่ในความทุกข์ยากของคณาจารย์ ข้าราชการ และปัญหาการบริหารงานต่าง ๆ ดังกล่าว จึงทำให้พระองค์ท่านเป็นที่เคารพรักใคร่ในบรรดาคณาจารย์ ข้าราชการ และนักศึกษาทั่วไป

ทรงส่งเสริมกิจกรรมนักศึกษา

การศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยไม่เพียงให้นักศึกษามีความรู้และความเฉลียวฉลาดทางด้านวิชาการเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่หมายความว่าต้องให้ผู้สำเร็จการศึกษาเป็นบัณฑิตออกไปประกอบอาชีพและอยู่ในสังคมภายนอกได้เป็นอย่างดีอีกด้วย กล่าวคือ การศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยต้องเป็นการส่งเสริมให้นักศึกษามีความพร้อมที่จะปรับปรุงตนเข้ากับสังคมภายนอกอีกด้วย

ในด้านกิจกรรมนักศึกษา เสด็จในกรมฯ ทรงเอาพระทัยใส่ต่อการปกครองตนเองของนักศึกษาและกลุ่มกิจกรรมนักศึกษา ทรงสนพระทัยที่จะให้นักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เป็นผู้รักษาระเบียบวินัยโดยเคร่งครัด จะทำอะไรให้นักถึงส่วนรวมเป็นสำคัญ และทรงขอให้ทุกคนประพฤติตนเป็นศิษย์ที่ดีอยู่ในโอวาท

เสด็จในกรมฯ ทรงประทานโอวาทแก่บรรดานักศึกษาในโอกาสต่าง ๆ หลายครั้งหลายคราวโดยเน้นที่จะให้นักศึกษาได้ประพฤติปฏิบัติตนให้เหมาะสม ประพฤติตนแต่ในทางที่ดี ในโอกาสวันสถาปนามหาวิทยาลัยเมื่อปี 2510 ทรงประทานโอวาทตอนหนึ่งว่า “นักศึกษาควรเป็นแบบฉบับของคนทั่วไป ให้คิดถึงผลเสียก่อนจะทำอะไร นักศึกษาทุกคนต้องประพฤติตนเป็นสุภาพชน ไม่ประพฤติในสิ่งที่อาจนำมาซึ่งความเสื่อมเสียแก่มหาวิทยาลัยทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย”

“นักศึกษาเป็นผู้ใหญ่พอสมควรแล้ว ผู้ใหญ่ที่ดีย่อมมีความรับผิดชอบ รู้จักหน้าที่ของตน จะได้เป็นกำลังสำคัญของบ้านเมือง”

ประธานสมัชชาสหประชาชาติ สมัยสามัญที่ 11 (พ.ศ. 2499)

“ชีวิตด้านการศึกษาในมหาวิทยาลัยนั้นมียุ่จำกัด นักศึกษาควรใช้เวลาที่มีจำกัดนี้ศึกษาหาความรู้ให้ได้มากที่สุด”

เมื่อได้ทราบว่ามีนักศึกษาบางกลุ่ม เล่นการพนันในมหาวิทยาลัย เสด็จในกรมฯ ทรงมีคำสั่งห้ามมิให้นักศึกษาประพฤติตนดังกล่าวเป็นอันขาด เพราะการเล่นไพ่หรือการพนันในมหาวิทยาลัยนั้นเป็นการเสื่อมเสียชื่อเสียงของมหาวิทยาลัย และสร้างนิสัยที่ไม่ดีให้แก่ตนเองด้วย ซึ่งไม่สมควรแก่ฐานะของนักศึกษา เสียเวลาในการศึกษาของตัวนักศึกษาเองด้วย

ในพิธีไหว้ครูเมื่อวันที่ 28 กรกฎาคม 2508 เสด็จในกรมฯ อธิการบดี ทรงประทานโอวาทแก่นักศึกษาให้พึงละเว้นกระทำการไปในทางเสื่อมเสียตอนหนึ่งว่า “การแสดงความกตัญญูต่อบุรพจารย์โดยสมบูรณ์นั้น มิได้อยู่ที่การประกอบพิธีไหว้ครูอย่างเดียวนั้น หากอยู่ที่การที่นักศึกษาได้ปฏิบัติตนอยู่ในระเบียบวินัยของมหาวิทยาลัย ละเว้นการกระทำความเสื่อมเสียสู่สถาบัน มีศีลธรรมและตั้งใจศึกษาเล่าเรียน และนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ประเทศชาติด้วย”

เมื่อมีการแข่งขันกีฬาประจำปีระหว่างคณะต่าง ๆ มักจะมีเหตุการณ์ทะเลาะเบาะแว้งกันเสมอระหว่างคณะต่าง ๆ เกือบทุก ๆ ครั้ง เท่าที่ผ่านมา แต่ในระหว่างที่เสด็จในกรมฯ ดำรงตำแหน่งอธิการบดี เสด็จในกรมฯ ได้เสด็จมาเป็นประธานการแข่งขันทุกครั้ง เหตุการณ์ต่าง ๆ ก็ไม่เกิดขึ้น เสด็จในกรมฯ ทรงพอพระทัยที่นักศึกษาทุกคนได้ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการแข่งขันกีฬาระหว่างคณะ ซึ่งดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย และทรงหวังว่าการแข่งขันในครั้งต่อไปคงจะได้รับความร่วมมือจากนักศึกษาด้วยดีต่อไปอีก

นอกจากนี้แล้ว ทรงสนับสนุนมหาวิทยาลัยด้วยการตั้งทุนการศึกษา “นราธิป-สุพัฒน์” จำนวน 100,000 บาท ตั้งแต่วันที่ 9 ธันวาคม 2513 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้นำเงินจำนวนดังกล่าวไปซื้อพันธบัตรรัฐบาลเพื่อเก็บดอกผลมาเป็นทุนการศึกษามอบให้แก่นักศึกษาที่เรียนดี - แต่ขาดแคลนทุนทรัพย์ทุกคณะและแผนกอิสระ ตามหลักเกณฑ์ที่ทางมหาวิทยาลัยจะเห็นสมควร จากการซื้อพันธบัตรรัฐบาลดังกล่าว ทำให้มีรายได้ประมาณ 7,000 บาท ต่อปี เพื่อจัดสรรมอบให้เป็นทุนการศึกษาแก่นักศึกษามาจนกระทั่งปัจจุบัน

พระอภัยมณีที่ชนะใจชาวธรรมศาสตร์

เสด็จในกรมฯ ไม่เพียงแต่ชนะใจชาวไทยและชาวโลกทั้งมวลเท่านั้น แต่ในช่วงชีวิตของพระองค์ท่านยังได้ใช้ชีวิตส่วนหนึ่งคลุกคลีกับบรรดานิสิต นักศึกษา ครู อาจารย์ ในมหาวิทยาลัย และเคยทรงดำรงตำแหน่งสำคัญในการบริหารงานของมหาวิทยาลัย คือ อธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งพระองค์ท่านได้ดำรงตำแหน่ง

นี้อยู่หลายวาระหลายสมัย ได้ทรงสร้างสรรค์วางรากฐานการศึกษาของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เป็นอันมาก และทำให้พระองค์ได้มีโอกาสอยู่ร่วมกันอย่างใกล้ชิดกับบรรดาคณาจารย์ ข้าราชการ นักศึกษาของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เสด็จในกรมฯ ทรงปรารภว่า “งานมหาวิทยาลัยเป็นงานที่ต้องด้วยอภัยมณีอยู่มาก”

เหตุใดจึงกล่าวว่า เสด็จในกรมฯ เป็นผู้ที่ชนะใจของชาวธรรมศาสตร์นั้น นับตั้งแต่ก่อนหน้าที่พระองค์จะได้รับแต่งตั้งเป็นอธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์นั้น ชาวธรรมศาสตร์ส่วนมากก็มีโอกาสได้รู้จักและคุ้นเคยกับพระองค์ท่านมาบ้างแล้ว ด้วยความเคารพและศรัทธาในพระองค์ท่านเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะในด้านวิชาการความรู้และเชี่ยวชาญทางด้านวิทยาการต่าง ๆ แล้ว แทบว่า จะหาใครเท่าเทียมได้ยากในสถานการณ์เช่นนั้น ในขณะที่นั้นขวัญและกำลังใจของชาวธรรมศาสตร์อยู่ในภาวะที่ไม่ค่อยจะดีนัก จนกระทั่งพระองค์ท่านได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งอธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จึงทำให้ชาวธรรมศาสตร์เปลี่ยนทัศนคติทำให้ขวัญและกำลังใจขึ้น

ทรงอุทิศพระองค์เพื่องานของธรรมศาสตร์ แม้ว่าในวาระแรกที่ทรงได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งอธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จะทรงมีงานและหน้าที่หลายด้านในคณะรัฐบาลก็ตาม แต่พระองค์ก็ทรงทุ่มเทสละเวลาให้กับงานของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์อย่างเต็มที่ กระทั่งในเวลาเมื่อพระองค์ได้พ้นจากภาระงานเมืองในตำแหน่งทางการเมืองในขณะนั้นมาปฏิบัติหน้าที่ให้กับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เพียงอย่างเดียว จึงทำให้พระองค์ได้ตระหนักดีว่า มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์นั้นจะต้องปรับปรุงและพัฒนาอีกหลายด้าน ทั้งนี้เพื่อให้สถาบันแห่งนี้เป็นเลิศทางวิชาการอย่างแท้จริงดังผลงานต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมาแล้ว

ในการกิจประจำวันของตำแหน่งอธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์นั้น พระองค์ไม่ลำบากพระทัยแต่อย่างใดเลย ไม่ว่าจะเป็นทรงขอความร่วมมือจากคณาจารย์ ข้าราชการ หรือบรรดานักศึกษาก็ต่างได้ให้ความร่วมมือและสนับสนุนเป็นอย่างดี ทำให้แผนงานต่าง ๆ ได้รับการเอาใจใส่และปฏิบัติตามด้วยดีจากเจ้าหน้าที่และคณาจารย์ที่เกี่ยวข้อง ทำให้คณาจารย์ ข้าราชการ มีขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่ของตน ส่วนนักศึกษาที่มีขวัญและกำลังใจในการศึกษาเล่าเรียนเป็นอย่างดี

เสด็จในกรมฯ ทรงเสด็จมาที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เพื่อปฏิบัติหน้าที่ประมาณ 7.00 น.ทุกวัน และตลอดทั้งวัน ทรงปฏิบัติภารกิจอย่างแทบไม่มีเวลาว่าง จนกระทั่งเวลา 18.00 น. ตลอดสัปดาห์ มีเวลาพักผ่อนเฉพาะวันเสาร์ อาทิตย์ เท่านั้น วันไหนที่มีการประชุมหรือมีแขกมาขอพบมาก เสด็จในกรมฯ ก็ทรงไม่มีเวลาเพียงพอที่

จะทำงานให้เสร็จได้ จึงทรงนางานที่ยิ่งคั่งค้างไปปฏิบัติต่อที่บ้าน โดยเฉพาะการพิจารณาอนุมัติหรือคำสั่งใด ๆ จะทรงใช้พิจารณาญาณการตัดสินใจอีกมาก นอกจากนี้แล้วจะทรงปฏิบัติหน้าที่อย่างรวดเร็ว ทรงไม่ประสงคฺจะให้มีงานค้างมาก ๆ และทำให้การปฏิบัติงานของมหาวิทยาลัยเกิดความล่าช้า ทำให้เกิดความยุ่งยากและสับสนแก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน พระองค์ทรงได้รับการยกย่องทั่วไปว่าเป็นผู้ที่ตรงต่อเวลาในการนัดหมายมากที่สุด

ทรงมีอัธยาศัยไมตรีอันดีต่อทุกคน ผู้ที่เคยอยู่ใกล้ชิดกับพระองค์ท่านเคยทราบมาว่า เสด็จในกรมฯ ถึงแม้ว่าจะเป็น “เจ้า” ก็จริงแต่ความมีอัธยาศัยไมตรีต่อทุกคนแล้ว แทบจะไม่น่าเชื่อเลยว่า พระองค์ทรงปฏิบัติตนอย่างไม่ถือพระองค์ ผู้ที่ได้มีโอกาสติดต่อกับใกล้ชิดกับพระองค์แล้วจะพูดเป็นทำนองเดียวกันว่าพระองค์ทรงมีอัธยาศัยดีมาก โดยการที่ทรงแสดงออกต่อทุกคนอย่างเป็นกันเอง และไม่เลือกว่าบุคคลที่มาเฝ้าพระองค์นั้นจะอยู่ในตำแหน่งหรือฐานะบรรดาศักดิ์อย่างไร ความสุภาพอ่อนหวาน ความมีอัธยาศัยไมตรีเหล่านี้ทำให้เป็นที่ประทับใจต่อผู้เข้าเฝ้าเป็นอย่างยิ่ง ทรงแสดงออกถึงน้ำพระทัยไมตรีอันดียิ่ง ผู้เข้าเฝ้าต่างกล่าวเป็นเสียงเดียวกันว่า พระองค์ไม่เคยแสดงอาการอารมณ์เสียหรือโกรธกับใครเลย

เสด็จในกรมฯ ทรงได้รับการยกย่องว่าเป็น “พ่อพระ” ของชาวธรรมศาสตร์ผู้ประสบปัญหาหรือความเดือดร้อนนานาประการหลายครั้ง หลายหนถึงแม้ว่าจะมีงานที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่อย่างไม่มีเวลาแต่เมื่อทรงได้ทราบว่าผู้เข้าเฝ้ามีปัญหาความเดือดร้อนเพื่อขอรับ

ความช่วยเหลือจากท่านแล้ว จะทรงอนุญาตให้เข้าเฝ้ามีปัญหาความเดือดร้อนเพื่อขอรับความช่วยเหลือจากท่านแล้ว จะทรงอนุญาตให้เข้าเฝ้าและระบายความไม่สบายต่าง ๆ พระองค์ทรงรับฟังปัญหาความเดือดร้อนของคณาจารย์ ข้าราชการและนักศึกษา ด้วยความเห็นอกเห็นใจ และหาทางช่วยเหลือ แม้ว่าจะเป็นในเรื่องส่วนตัวหรือในทางครอบครัวก็ตาม จึงมีนโยบายที่จะปกครองธรรมศาสตร์ให้เป็นเสมือนครอบครัวใหญ่ครอบครัวหนึ่ง ซึ่งปฏิบัติหน้าที่ร่วมกันด้วยความมีอัธยาศัยและมีไมตรีจิตร่วมกัน พระองค์จึงได้รับการยกย่องว่าทรงเป็น “พ่อพระ” ของชาวธรรมศาสตร์ เมื่อยามตกทุกข์ได้ยากหรือเดือดร้อนอยู่เสมอ

ทรงปกครองธรรมศาสตร์ด้วยความสันติสุข เสด็จในกรมฯ ทรงตระหนักดีว่า ถ้าหากทราบใดมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ไม่มีความสงบสุขแล้ว การที่จะบริหารงานมหาวิทยาลัยให้เป็นเลิศทางวิชาการดังที่ได้ตั้งพระทัยเอาไว้แน่นอนว่าเป็นการยากอย่างยิ่ง พระองค์จึงทรงที่จะเห็นชาวธรรมศาสตร์มีความสมัคสมานสามัคคี ตลอดจนสร้างสรรค์ให้ธรรมศาสตร์ได้เป็นที่เข้าใจอันดีต่อสังคมภายนอกอีกด้วย

ความสามัคคีระหว่างชาวธรรมศาสตร์นั้นทรงตระหนักดีว่ามีความสำคัญอยู่ไม่น้อย เมื่อใดก็ดีที่ทรงได้ทราบว่ามีนักศึกษาของคณะหนึ่งทะเลาะวิวาทกับนักศึกษาอีกคณะหนึ่ง หรือเมื่อทราบว่ามีคณาจารย์มีความขัดแย้งกันและไม่สามารถจะเข้าใจกันได้แล้ว ทรงเอาพระทัยใส่ในเรื่องเหล่านี้มาก โดยเฉพาะจะทรงเรียกให้คู่กรณีทั้งสองฝ่ายมาเฝ้าเพื่อปรับความเข้าใจซึ่งกันและกัน ทุกครั้งที่มีการแข่งขันกีฬาของมหาวิทยาลัยมักจะมีเรื่องทะเลาะวิวาทกันเสมอระหว่างคณะต่าง ๆ ดังนั้น เมื่อมีการแข่งขันกีฬาครั้งใดก็ตามที่เสด็จในกรมฯ ได้เสด็จไปเป็นประธานในพิธีแล้วเหตุการณ์ทะเลาะวิวาทก็ไม่เกิดขึ้น การแข่งขันก็จะดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย ทุกครั้งที่มีการพิธีการต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยในโอกาสต่าง ๆ แล้ว จะทรงพยายามไปร่วมงานให้ได้ทุกครั้ง

ในด้านความเป็นอยู่ของคณาจารย์ ข้าราชการ และนักศึกษาที่ใช้ชีวิตร่วมกันในมหาวิทยาลัยนั้นเสด็จในกรมฯ ทรงตระหนักดีว่าการจัดสวัสดิการต่าง ๆ ให้แก่บรรดาคณาจารย์ ข้าราชการ นับว่ามีความจำเป็นทำให้คณาจารย์ ข้าราชการ สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้เป็นปกติไม่ต้องห่วงกังวล ดังนั้น จึงทรงให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องได้ดำเนินการเกี่ยวกับเรื่องสวัสดิการด้วย ส่วนนักศึกษานั้น เสด็จในกรมฯ ทรงจัดให้มีทุนการศึกษาให้มากขึ้นเพื่อช่วยเหลือนักศึกษาที่เรียนดีแต่ขาดแคลนทุนทรัพย์ ทั้งที่เป็นทุนการศึกษาของพระองค์เอง และติดต่อกับสมาคมหรือมูลนิธิ บริษัทห้างร้าน ตลอดจนบุคคลในวงการต่าง ๆ เป็นต้น

วาระสุดท้ายในตำแหน่งอธิการบดี

หลังจากที่เสด็จในกรมฯ ได้ทรงดำรงตำแหน่งอธิการบดีมาตั้งแต่ในวาระแรกคือวันที่ 19 ธันวาคม 2506 จนกระทั่งเมื่อวันที่ 13 พฤศจิกายน 2513 ณ รัชชโยธยสน้ำผึ้ง เสด็จในกรมฯ ได้ประทานให้สัมภาษณ์ผู้สื่อข่าว เกี่ยวกับเรื่องที่ทรงขอลาออกว่า ทรงเสียความที่ต้องลาออกไปตามคำแนะนำของนายแพทย์ และทรงแสดงความหวังว่า มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์จะทรงไว้ซึ่งความสามัคคี อันจะนำความเจริญก้าวหน้ามาสู่มหาวิทยาลัยโดยแท้ ทรงรับสั่งถึงนักศึกษาต่อไปว่า ในมหาวิทยาลัยมีนักศึกษาเป็นเรือนหมื่น ก็ย่อมเกิดเรื่องขัดแย้งกันเป็นธรรมดา ทางฝ่ายบริหารมหาวิทยาลัยย่อมจะหาทางระงับด้วยความเป็นธรรม อันเป็นนโยบายที่พระองค์ทรงใช้ตลอดมาโดยยึดหลักเสรีภาพ “อยากให้นักศึกษามีประชาธิปไตยมากที่สุด แต่เสรีภาพก็ต้องมีขอบเขต” เสด็จในกรมฯ รับสั่ง

เกี่ยวกับเรื่องที่ว่า ขอบเขตของเสรีภาพในมหาวิทยาลัยจะถืออะไรเป็นหลัก ซึ่งมีนักศึกษาเคยทูลถาม เสด็จในกรมฯ รับสั่งว่า “ถือความสามัคคีในมหาวิทยาลัยระหว่างอาจารย์กับอาจารย์ นักศึกษากับนักศึกษา และนักศึกษากับอาจารย์”

เกี่ยวกับงานมหาวิทยาลัย เสด็จในกรมฯ รับสั่งว่า “เสียความที่ต้องลาออก ตามคำแนะนำของแพทย์ งานของมหาวิทยาลัยเป็นงานที่ต้องอาศัยตลอดมา รู้ลึกว่าคนบด คณาจารย์ และคณะกรรมการต่าง ๆ ที่ตั้งขึ้นมาได้ร่วมมืออย่างจริงจัง และมหาวิทยาลัยกำลังจะออกหลักสูตรใหม่เพื่อให้มหาวิทยาลัยดีขึ้น เป็นแหล่งเลิศทางวิชาการ เป็นสถานที่ยอมรับว่ามีวิชาการทันสมัย นักศึกษาจะได้รับวิชาความรู้ที่เหมาะสมกับปัจจุบัน”

เสด็จในกรมฯ ตรัสว่า สาเหตุที่ทรงลาออก เนื่องจากทรงประชวรด้วยโรคประจำตัว คือ โรคเบาหวานมาเป็นเวลา 23 ปี ได้มีการกำหนดอาหารมาโดยตลอด ประกอบด้วยขณะนั้นทรงประชวรด้วยโรคความดันโลหิตสูง ซึ่งนายแพทย์จร ประนิช นายแพทย์ประจำครอบครัว นายแพทย์ ม.ร.ว.อุดมพร เกษมสันต์ นายแพทย์ผู้ชำนาญทางโรคหัวใจ ถวายคำแนะนำให้ทรงพักผ่อน นายแพทย์ตรวจพบพระอาการว่า หัวใจเต้นไม่สม่ำเสมอ ถ้าทำงานหนักและมีกังวลมากอาจเกิดอาการหัวใจวายได้ เสด็จในกรมฯ ได้ทรงทดลองทำงานครึ่งวันแล้วเป็นเวลา 15 วัน แต่พระอาการไม่หายขาด จึงตัดสินใจลาออก เพื่อจะได้มีเวลาพักผ่อนเต็มที่ และจะทรงพ้นจากตำแหน่งหลังจากวันที่ 1 ธันวาคม เป็นต้นไป แต่ต่อมาเสด็จในกรมฯ ทรงยอมรับดำรงตำแหน่งอธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ต่อไปตามที่สภามหาวิทยาลัยทูลขอ คือ ในระหว่างที่สภามหาวิทยาลัยกำลังพิจารณาหาตัวบุคคลมาดำรงตำแหน่งแทน จนกระทั่งวันที่ 1

เมษายน 2514 จึงทรงพ้นจากตำแหน่งอธิการบดี

เสด็จในกรมฯ ทรงรับสั่งถึงอธิการบดีคนใหม่ว่า แล้วแต่สภามหาวิทยาลัยจะลงความเห็นต่อไป เสด็จในกรมฯ เอง แม้จะทรงมีความเห็นส่วนพระองค์ว่าอยากให้เป็นคนภายใน แต่มิได้หมายความว่า จะเลือกบุคคลภายนอกที่มีความสามารถมาดำรงตำแหน่งไม่ได้

กรณีการลาออกจากตำแหน่งอธิการบดีของเสด็จในกรมฯ นับว่าเป็นข่าวใหญ่ที่น่าสนใจกันมากทั้งวงการภายในและนอกมหาวิทยาลัย หนังสือพิมพ์ “มหาวิทยาลัย” ซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์ที่มีบทบาทต่อผู้อ่านในวงการมหาวิทยาลัยได้ตีพิมพ์ข้อเขียนในบทนำตอนหนึ่งว่า “ข่าวใหญ่ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ขณะนี้คือ ข่าวการเปลี่ยนแปลงอธิการบดี เนื่องจากพระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ทรงลาออกจากตำแหน่งนี้ สาเหตุเนื่องจากพระอนามัยไม่สมบูรณ์พอจะปฏิบัติงานได้เต็มที่ และทรงอยากพักผ่อนเพราะพระชนม์มากแล้ว เสด็จในกรมฯ ได้ทรงทำประโยชน์ให้กับมหาวิทยาลัยมามากแค่ไหนเพียงไรก็เป็นที่ยอมรับกันอยู่แล้ว ไม่เป็นปัญหาแล้ว ชาวธรรมศาสตร์จะไม่อาลัยในพระองค์ท่าน”

ในบทนำดังกล่าวได้เสนอแนะว่า บุคคลที่จะดำรงตำแหน่งอธิการบดีนั้นควรจะเป็นบุคคลที่มีคุณวุฒิและคุณสมบัติอันเหมาะสมจากภายในของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เอง ซึ่งในเวลาต่อมาผู้ที่มาดำรงตำแหน่งอธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์สืบแทนเสด็จในกรมฯ คือ ศาสตราจารย์ สัญญา ธรรมศักดิ์ คณบดีคณะนิติศาสตร์ในขณะนั้น

นับตั้งแต่เสด็จในกรมฯ ได้ทรงลาออกจากตำแหน่งอธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน 2514 แม้ว่าจะทรงไม่ได้มีภาระกิจหน้าที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พระองค์ก็ได้ทรงสนพระทัยและให้ความสนับสนุนการดำเนินงานของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในด้านต่าง ๆ ตลอดมา ดังได้กล่าวมาแล้วนั้นจะเป็นประจักษ์พยานได้ว่าเสด็จในกรมฯ ทรงมีภาระหน้าที่สำคัญที่ได้สร้างสรรค์พัฒนามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ให้เจริญก้าวหน้าไปเป็นอันมาก การที่พระองค์ได้อำลาจากตำแหน่งอธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในครั้งนี้กระนั้นยังความอาลัยแก่ชาวธรรมศาสตร์ แต่ชาวธรรมศาสตร์ย่อมอาลัยและเศร้าสลดใจมากอีกครั้งหนึ่งโดยไม่ได้อาคัดคิดมาก่อน คือ เมื่อได้ทราบว่าเสด็จในกรมฯ ได้สิ้นพระชนม์ไปแล้ว เมื่อวันที่ 5 กันยายน 2519 เวลา 18.00 น. เนื่องจากทรงประชวรด้วยโรคมะเร็ง ได้เสด็จเข้ารับรักษาพระองค์ตั้งแต่วันที่ 20 สิงหาคม 2519 ที่ตึกจุมภฏ-พันธุทิพย์ โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์และได้สิ้นพระชนม์ในที่สุด รวมพระชนมายุ 85 พรรษา การสิ้นพระชนม์ของพระองค์ นับว่าประเทศไทยได้สูญเสียนักปราชญ์ผู้มีความรอบรู้และ

เชี่ยวชาญหลายด้าน และบำเพ็ญประโยชน์ต่อประเทศชาติมาแล้วมากมายในอดีต

บทสรุป

นับเป็นการยากที่ประเทศไทยประเทศหนึ่งจะค้นหาค้นคว้าที่มีความสามารถหลายด้านเช่นเดียวกับเสด็จในกรมฯ (พลตรี พระเจ้าบรมวงศ์ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์) ผู้ที่สามารถเอาชนะใจชาวโลกมาแล้ว ชาวไทยทุกคนย่อมภาคภูมิใจในผลงานของพระองค์ท่านในฐานะที่ทรงบำเพ็ญประโยชน์อย่างใหญ่หลวง สร้างชื่อเสียงเกียรติคุณให้แก่ชาวไทยได้รู้จักประเทศไทยดีขึ้น ทรงเป็นบรมครูทางด้านการศึกษา กฎหมาย ภาษาศาสตร์และสื่อสารมวลชน ซึ่งพระองค์ได้ทรงประสิทธิ์ประสาทวิทยาการด้านต่าง ๆ แก่บรรดาบุคคลในวงการต่าง ๆ มากมาย

ส่วนงานบริหารของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ซึ่งพระองค์ได้ดำรงตำแหน่งอธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์อยู่หลายวาระหลายสมัย ในระหว่างที่ดำรงตำแหน่งอธิการบดี พระองค์ได้สร้าง

สรรค์ธรรมศาสตร์ให้เป็นสถาบันการศึกษา ที่มีความเป็นเลิศทางวิชาการ โครงการพัฒนามหาวิทยาลัยที่พระองค์ได้วางรากฐานไว้ คณะผู้บริหารมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ก็ได้ยึดถือปฏิบัติกันต่อมา นอกจากนี้แล้วทรงเป็นที่เคารพนับถือของบรรดาคณาจารย์ ข้าราชการ และนักศึกษา เป็นอย่างดี จึงทรงได้ชื่อว่าเป็นผู้ชนะใจชาวธรรมศาสตร์โดยแท้

ถึงแม้ว่าพระองค์จะได้สิ้นพระชนม์ไปแล้วเมื่อไม่นานมานี้ก็ตาม ย่อมนำความเศร้าโศกสลดใจมายังผู้ที่เคยอยู่ใกล้ชิดที่เคารพนับถือ ศิษยานุศิษย์ทุกคนเป็นธรรมดา แต่สิ่งหนึ่งที่ยังอยู่ในความทรงจำของทุก ๆ คน นั่นคือ “คุณความดีและผลงานอันยิ่งใหญ่ของพระองค์ท่าน” จะยังคงอยู่ในความทรงจำของชาวไทยชาวโลกและชาวธรรมศาสตร์ทั้งมวลตลอดไป ดังในหนังสือเกษมสาธิตน้องคำฉันท์ ของกรมสมเด็จพระปรมานุชิตชิโนรส ตอนหนึ่งว่า

พฤษภาคม	อีกฤดูร้อนอีกปี
ไทหนักเสด็จ	สำคัญหมายในกายมี
นราธิปที่ว่างวาย	มลายืนที่จันทรีย์
สถิตย์ทั่วแต่ชั่วดี	ประทับไว้ในโลกา

เอกสารอ้างอิง

กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ประวัติศาสตร์การทูตไทย, โรงพิมพ์พระจันทร์ 2507.

ไพโรจน์ ชัยนาม เรื่องของการทูตและการต่างประเทศ, ไทยวัฒนาพานิชย์, 2516.

สิริ เปรมจิตต์ ผลงานปิ่นสุวรรณ, ประจักษ์การพิมพ์, 2516.

สุจิตต์ศิริพระวาทันปิณฑุมาตร์และผู้สำเร็จการศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2514.

หนังสือพิมพ์มหาวิทยาลัย ฉบับวันที่ 16 มีนาคม 2507

" " 27 มิถุนายน 2507

" " 3 สิงหาคม 2507

" " 10 สิงหาคม 2507

" " 31 สิงหาคม 2507

" " 7 กันยายน 2507

" " 3 กรกฎาคม 2510

" " 10 กรกฎาคม 2510

" " 26 กรกฎาคม 2510

" " 21 สิงหาคม 2510

" " 12 กุมภาพันธ์ 2511

" " 13 กรกฎาคม 2509

" " 31 สิงหาคม 2509

" " 21 กันยายน 2509

" " 30 มกราคม 2510

" " 13 กุมภาพันธ์ 2510

"	"	20 กุมภาพันธ์ 2510
"	"	22 กรกฎาคม 2508
"	"	24 กุมภาพันธ์ 2507
"	"	3 กรกฎาคม 2511
"	"	24 กรกฎาคม 2511
"	"	21 สิงหาคม 2511
"	"	4 กันยายน 2511
"	"	14 กันยายน 2511
"	"	19 กันยายน 2511
"	"	4 ธันวาคม 2511
"	"	8 มกราคม 2512
"	"	23 กรกฎาคม 2513
"	"	16 มิถุนายน 2513
"	"	30 พฤศจิกายน 2513

ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี

เรื่องแต่งตั้งอธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ลงวันที่	23 ธันวาคม 2506
" " "	23 มกราคม 2511
" " "	16 ธันวาคม 2512
" " "	21 พฤษภาคม 2514